

Ramon Trias Fargas

Quan Ramon Trias Fargas va morir prematurament al Masnou (Maresme) el 22 d'octubre del 1989, ara fa deu anys, la política catalana va perdre una de les personalitats més riques del país de la segona meitat del segle XX. Fundador d'Esquerra Democràtica, primer conseller d'Economia i Finances de Jordi Pujol, Trias Fargas va ser "un home per a qui ser alhora nacionalista i liberal no era cap mena de contradicció", com explica el periodista Joan Oliver en aquest article.

Un dels grans problemes del país és que *Le Monde Diplomatique* té entre nosaltres més lectors que no *The Economist*. Aquest problema és especialment greu perquè els qui llegeixen el pamflet de l'Ignacio Ramonet figura que són intel·lectuals i es dediquen a reproduir impunement les bajanades sobre el pensament únic i la maldat dels nacionalismes que s'escriuen a París, sense ni tan sols pagar drets d'autor. En canvi, els pocs que llegeixen *The Economist* no han trobat encara una plataforma que els pagui sous milionaris per explicar que això del capitalisme no és del tot dolent i que, de nacionalisme, n'hi ha de moltes menes, començant pel dels estats.

La psicopatologia de la intel·lectualitat catalana ve de lluny, ve de l'antifranquisme i de l'estranya fusió que es va produir llavors entre les velles receptes integristes de l'enèsima edició del catecisme del padre Ripalda ("*Padre, ¿el liberalismo es pecado? Sí, es pecado*") i la ideologia marxista. Un còctel *sui generis* que va convertir el capitalisme, l'imperialisme nord-americà i la democràcia formal en l'origen de tots els mals. Quan la pressió d'uns ciutadans que volien ser lliures i d'uns pobles que també ho volien ser va fer caure el mur, el progressisme oficial va renovar el seu missatge i va decidir que tots els mals venien del liberalisme (també anomenat pensament únic) i del nacionalisme.

Ser liberal i nacionalista és, doncs, l'encarnació de tots els mals. I, de fet, hi ha poques persones entre nosaltres que aixequin aquestes dues banderes. Fins i tot sembla com si l'una i l'altra no fossin gaire compatibles. Com si els nacionalistes haguessin de ser intervencionistes de mena. Com si els liberals s'haguessin de preocupar només dels drets d'individus desnacionalitzats.

L'exemple que això no és així, ens el dona un dels més grans intel·lectuals catalans del segle XX: en Ramon Trias Fargas, un nacionalista català que té el nom inscrit al Hall of Freedom que la Interna-

cional Liberal té al Palau de Gel de la Jungfrau. Allà hi ha una placa amb els noms de les persones de tot el món que més han contribuït a l'avenç de la llibertat. Entre aquests noms hi ha el d'en Ramon Trias Fargas, un català que va morir ara fa deu anys. Un home que va ser liberal quan ningú no ho era, i nacionalista quan molt pocs ho eren. Un home per a qui ser alhora nacionalista i liberal no era cap mena de contradicció, sinó que eren més aviat dues cares d'un mateix ideari.

Nacionalista i liberal. En un article publicat a l'*Avui* el novembre del 1983 ("Els atractius del liberalisme") ell explicava aquesta íntima relació entre nacionalisme i liberalisme: "La llibertat individual dels homes perquè sigui completa requereix la llibertat de les comunitats a què volen pertànyer". A un altre article de l'*Avui*, "Nacionalisme i llibertat", publicat el setembre del 1979, ho deia amb unes altres paraules: "La llibertat individual a base de claudicar de les meves essències de català, no és possible. La llibertat nacional sense les llibertats formals de la persona és quelcom d'incomplet que rebutjo."

Fins i tot quan defensava la protecció de la llengua catalana ho feia en nom de la lliure competència i la igualtat d'oportunitats. En la seva primera intervenció en defensa de l'oficialitat del català a la comissió constitucional de les Corts de Madrid, a principi de maig del 1978, va exposar amb claredat que per ell el reconeixement del català era una qüestió de principis, una qüestió moral i de drets humans. Va fer constar que només acceptava el bilingüisme amb caràcter transaccional, i va recalcar que "el bilingüisme vol dir igualtat d'oportunitats per a les dues llengües que conviuen en la mateixa terra (...) i ja se sap que el tracte igual de coses desiguals equival al tracte desigual".

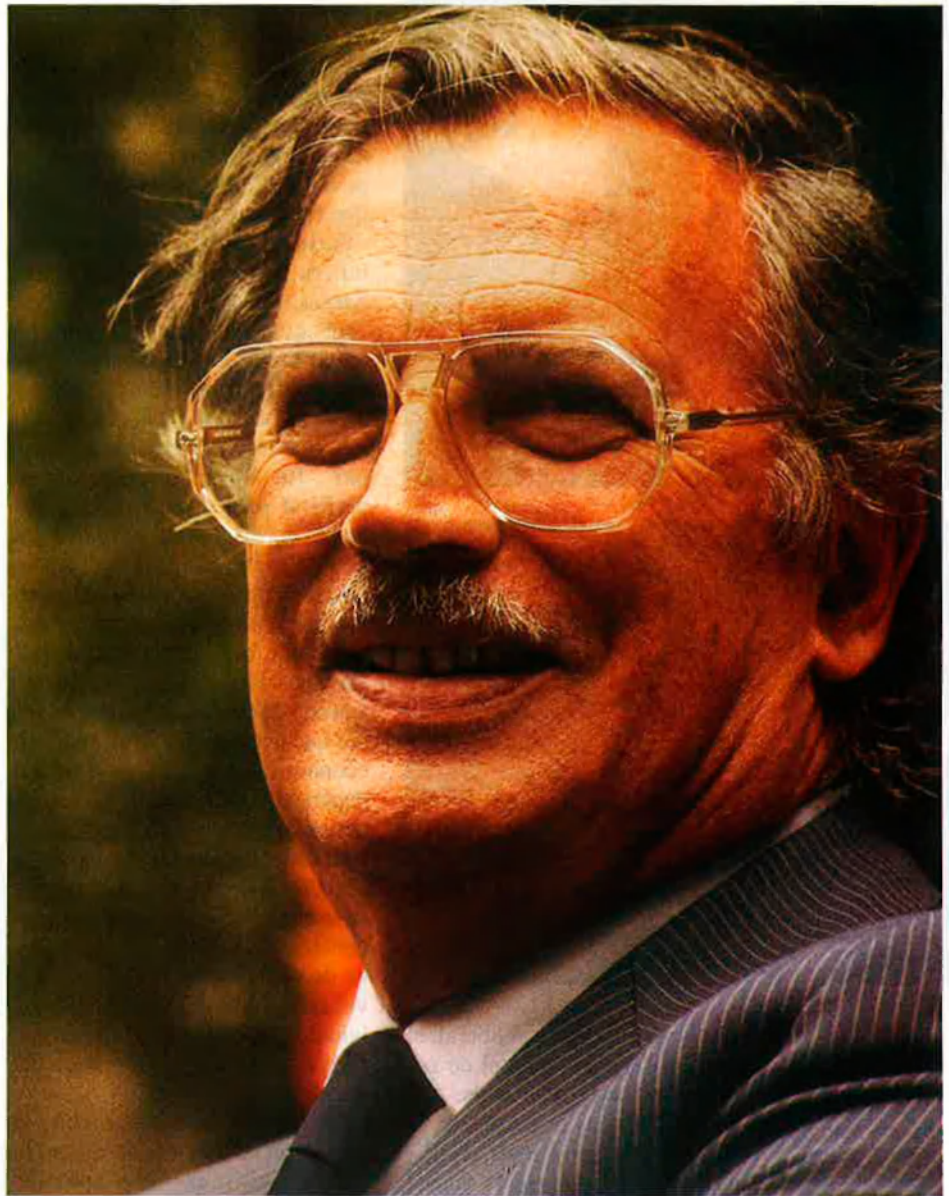
Aquestes cites tenen vint anys i no semblen velles, han resistit el pas del temps. Aquesta és la diferència entre un intel·lectual de debò com en Trias Fargas i els su-

posats intel·lectuals que es limiten a copiar l'última consigna arribada de París i signen manifestos dia sí i dia també. Si ara ningú tingués el mal gust de reproduir les coses que aquests personatges van escriure fa vint anys, ens fariem tots plegats un bon tip de riure, o de plorar.

Però en Trias Fargas no era d'aquests, no era dels qui segueixen les modes, era un home que tenia idees pròpies i que les defensava amb fermesa, fins i tot quan anaven contra els tòpics dominants del moment, o, precisament, les defensava amb més força quan anaven contra corrent. En una entrevista a EL TEMPS, ja cap al final de la seva vida, explicava: "Molta gent m'ataca, però, a estones, això encara em distreu. El silenci és molt pitjor, significaria que ja no existeixo. Fins ara, tant la dreta com l'esquerra em diuen de tant en tant que sóc un cas perquè dic coses que no hauria de dir. No puc demanar més".

En Trias Fargas era un intel·lectual perquè tenia idees pròpies i les defensava, però ho era també en un altre sentit, en el sentit de precursor de la tasca política. En Keynes explicava, al final de la seva *Teoria General* que darrere l'acció de qualsevol polític hi ha una idea que un intel·lectual ha formulat deu o quinze anys abans. Si ara, deu anys després de la mort d'en Trias Fargas, repassem els grans temes de l'actualitat política catalana, descobrirem que moltes de les qüestions que semblen més candents ja van ser plantejades per ell fa quinze, vint, o molts més anys. Això val, òbviament, per al dèficit fiscal català i el finançament de la Generalitat o per la manca d'infraestructures com a coll d'ampolla del creixement..., però és també vàlid en temes com ara el paper de l'estat i la construcció europea (fa més de trenta anys ja explicava que els estats nació eren alhora massa petits per a segons quines coses i massa grans per a unes altres), la crisi de les formes de representació democràtica, la reforma de l'estat del benestar, la importància de l'estabilitat econòmica i la lluita contra

la inflació ("la inflació ha de ser declarada l'enemic públic número u de l'economia de la raó i la moderació"), etc.

I ben sovint no hi ha només coincidència en la identificació dels problemes, sinó també en les fórmules proposades per resoldre'ls. Fa més de vint anys en Trias Fargas ja parlava de sobirania compartida, defensava la subsidiarietat com el millor sistema per a abordar els problemes plantejats pel creixement de les grans àrees urbanes i lluitava per un pacte fiscal entre Catalunya i Espanya.

Una obra rica. A més d'aquesta capacitat d'anticipació, l'obra

d'en Trias Fargas té també una altra gran virtut: la seva complexitat, la seva riquesa. Una riquesa que no se li va reconèixer a l'època, quan el seu pensament quedava emmascarat per la tòpica etiqueta de "liberal", una etiqueta que ell duia amb orgull, però que massa sovint va servir més per anatemitzar-lo i simplificar el seu pensament que no pas per entendre'l. A la Catalunya de la transició, un defensor de la lliure empresa, del model occidental i de la democràcia representativa com en Trias Fargas no ho tenia certament fàcil. Si, a més, en lloc de disfressar tot això sota les habituals fórmules socialdemòcrates o titistes,

"Fa més de vint anys en Trias Fargas parlava ja de sobirania compartida (...) i lluitava per un pacte fiscal entre Catalunya i Espanya."

ARXIU / EFE

ARXIU

A dalt, Ramon Trias Fargas amb Jordi Pujol i Josep Benet, en una foto de 1982. A sota, parlant amb Rodolfo Martín Villa al Congrés dels Diputats, l'any 1981.

es declarava obertament liberal, el destí que l'esperava era el de sofrir les brometes dels amics ("a Catalunya només hi ha quatre liberals: en Trias, en Fargas, en Millet i en Bel"), o veure's acusat pels no tan amics de ser d'extrema dreta. Una etiqueta que, es miri com es miri, no li escau gens i que ignora la complexitat del seu pensament. Un pensament que es pot considerar de "dretes" en la mesura que defensa obertament l'economia de mercat, que desconfia profundament de l'estat, que no creu possible assolir la igualtat entre les persones o que denuncia el paper regressiu que han tingut les ideologies redemptores, però que també té components que difícilment encaixen amb la visió que sol tenir-se de la "dreta", si més no de la dreta hispànica. Tota la insistència d'en Trias Fargas en la igualtat real d'oportunitats o en la protecció dels desvalguts fa pen-

sar, fins i tot en el to, en la *compassion* que ha convertit en Tony Blair en el campió del progressisme mundial. És clar que el nostre home defensava aquestes coses fa molts anys, quan encara no eren modernes, quan encara figurava que eren reaccionàries.

Potser la millor aproximació intuïtiva al pensament d'en Trias Fargas, la va fer en Manuel Vicent quan parlava d'un home amb "*ideas conservadoras en lo material y progresistas en lo espiritual. Era muy nacionalista, aunque no creía en el separatismo*". En Vicent atribuïa aquest perfil al pare d'en Trias Fargas, però, curiosament, retrata prou bé el fill.

Això de "*muy nacionalista, aunque no creía en el separatismo*" requereix una petita explicació. En Trias Fargas era molt clar en aquesta qüestió, li agradava explicar que Catalunya podria subsistir econòmicament com un estat independent, però que ell no era independentista, que "Catalunya no serà independent mentre no la hi obliguin". La solució, ja la proposava el desembre del 1976 (en una conferència a Madrid!). Es tractava de construir una "Espanya nova composta de pobles lliures, iguals i compenetrats (...) una Espanya que sàpiga ser una nació de nacions".

Una nació de nacions com la Suïssa on havia estudiat durant la guerra civil (allà "vaig aprendre què era una societat pluralista en què les diferències de religió, creences polítiques o de llengua s'accepten com un fenomen positiu i natural. La diversitat és un fenomen essencial de l'espècie humana..."), o com els Estats Units, on havia estudiat a final dels quaranta, i on va aprendre què és una organització autènticament federal: un sistema on els estats tenen totes les competències que el govern federal no es reserva explícitament en exclusiva (sobirania política), un país on cada estat fixa lliurement els seus impostos i després contribueix a les despeses comunes (sobirania fiscal).

La constant vinculació entre sobirania política i sobirania fiscal,

entre poder polític i poder econòmic, és una altra de les característiques singulars del nacionalisme d'en Trias Fargas. Una vinculació que avui dia potser no és tan estranya, però que, certament, no era habitual fa vint, trenta o quaranta anys, quan en Trias Fargas comença a parlar-ne.

En una entrevista publicada a *El Correo Catalán* el juliol del 1979 deia: "Crec que Catalunya se sostindrà com a nació si es respecten la seva llengua i les seves finances". La seva gran aportació, com a intel·lectual, però també com a polític, la va fer en el terreny de les finances, però seria injust d'oblidar que alguna contribució seva també va ser decisiva en el terreny de la llengua. Cal recordar, per exemple, que si l'estatut de Catalunya té un article 3.1 que diu "La llengua pròpia de Catalunya és el català", és gràcies a una esmena seva.

El tema de la seva vida. Pel que fa al finançament, la seva aportació va ser cabdal. Va ser el tema de la seva vida. En Trias Fargas va començar a estudiar les qüestions relacionades amb l'economia regional a la Universitat de Chicago dels darrers quaranta, ja a final dels cinquanta va elaborar una aproximació a la balança de pagaments de la província de Barcelona, on per primer cop es parlava del dèficit fiscal, un tema que va ser el centre de la majoria de treballs del Servei d'Estudis del Banc Urquijo. Un tema que va ocupar la part més gran de la seva tasca política: com a negociador de l'estatut, com a primer conseller d'Economia i Finances de la Generalitat democràtica, com a president de la Comissió Mixta de Valoracions. Un tema sobre el qual el 1985 va publicar el que probablement és el seu llibre més apassionat: *Narració d'una asfíxia premeditada*.

Les seves idees sobre el que calia que fos el finançament de la Generalitat queden clarament exposades en la intervenció del dia 13 de juny de 1978 a la comissió constitucional: "És natural que Catalunya desitgi disposar de la

seva pròpia sobirania fiscal, perquè això és la garantia de poder prestar els serveis públics que Catalunya desitja. El sol traspàs dels fons que cobreixen avui el cost dels serveis no és suficient, perquè nosaltres volem millorar la quantitat i la qualitat dels serveis públics que es presten a Catalunya”.

“Els processos de recaptació i repartiment han de ser automàtics i no discrecionals per a cap de les parts (...), perquè d’una altra manera l’autonomia seria il·lusòria perquè es podria regatejar sovint”.

“Precisament perquè les tècniques canviants de les finances públiques poden justificar freqüents negociacions entre l’estat i els territoris autònoms (...) cal que aquests contactes es puguin fer en peu d’igualtat. Cal que tots gaudim d’un cert grau de sobirania fiscal i tributària. D’una altra manera, serem atropellats els més febles, o sigui els territoris autònoms”.

I, per reblar el clau, cita una frase “d’un famós president del tribunal suprem dels Estats Units, Marshall”, que havia dit que “el poder fiscal comprèn el poder de destruir”. “Si un dia, que ningú no preveu en aquests moments, algú volgués destruir l’autonomia de Catalunya, que ho faci de cara i amb franquesa, i no per la via *solapada* de matar-la, d’estrangular-la econòmicament”.

És prou conegut que els seus arguments no es van imposar i que,

amb el pas dels anys, més d’un i més de dos han volgut destruir l’autonomia de Catalunya per la via “*solapada*” d’estrangular-la econòmicament.

Novament sorprèn la capacitat d’anticipació d’en Ramon Trias Fargas, un intel·lectual que va morir ara fa deu anys com un polític, fent un míting, un diumenge al matí, al Masnou. Un home que té el nom gravat al gel de la Jungfrau. Un home que a qualsevol país civilitzat, on els intel·lectuals llegissin més *The Economist* i menys *Le Monde Diplomatique*, seria objecte d’estudi permanent.

Amb motiu del desè aniversari de la seva mort, la Fundació Ramon Trias Fargas prepara un conjunt d’actes i de materials sobre la vida i l’obra del professor Trias Fargas. Entre tots hauríem de ser capaços de d’aprofitar l’ocasió per recupear el seu pensament: és plenament vigent.

Joan Oliver

En la fotografia de dalt, Trias Fargas entrevistat per EL TEMPS el 1987. A l’esquerra, un moment del seu funeral.

Memorias

Abate de Choisy

Choisy (s. XVII), cortesà, abat, acadèmic i transexual, narra amb naturalitat i sinceritat les seves aventures com a dona en un estil ple de gràcia i lleugeresa. El testimoni únic d’un transexual que fou amic de xala de Felip d’Orleans.

Editorial Laertes
"Rey de bastos", 34

Els intèrprets

Wole Soyinka

Ambientada en la Nigèria postcolonial dels anys 60, *Els intèrprets* narra les vivències d’un grup de joves nigerians que tornen al seu país després d’haver estudiat a l’estranger.

Edicions 62
"Les millors obres de la Literatura Universal / Segle XX", 125

Els animals agraiïts

Llorenç Giménez

Cada nit, els animals del bosc viuen mil i una aventures. En arribar la primavera, es reuneixen en el Gran Aplec dels Animals per tal de contar totes les històries solidàries que han viscut durant l’any. Il·lustracions: Anna Roig. A partir de 8 anys.

Bromera
"El Micalet Galàctic", 66